

Første Behandling findes i Tidenden Sp. 1185—7.

Udvalgets Betænkning findes i Tillæg B. Sp. 99 ff.)

Udenfor Betænkningen var der fremkommet følgende Vædringsforslag:

Af Holstein-Holsteinborg:

Til § 1.

Principalt:

1) I 1ste Linie indsættes efter „Repræsentationer“: „paa Landet“.

Subsidiært:

2) „dog ikke i Kjøbenhavn“.

3) I § 1 efter Slutningsordet „samme“ rettes Punktum til Komma, og der tilføjes: „og hvis kommunale Skattebeløb i det foregaaende Aar har udgjort det en Td. Hartkorn paalignede Beløb ganget med 5“.

Lovforslagets Paragrafer, de stillede Vædringsforslag samt Spørgsmaalet om Sagens Obergang til 3die Behandling fattes under Forhandling under Et.

Ordføreren (Wajer): Da det i Fjor var foreslaaet at give Kvinden Valgret i Kjøbenhavn alene, fremkom der i den Anledning Adresser herfra, tilfammen med 1887 Underkrifter, dels fra Skatteydere, dels fra Andre. Saar er der ogsaa her i Danmark begyndt en Adressbevegelse, men kun begyndt; den er begyndt i en enkelt Egn, nemlig i Varde og Omkreds; der er indkommen Andragender, som findes trykte efter Betænkningen; men jeg skal gjøre opmærksom paa, at der, siden Betænkningen blev afgiven, er indkommet flere Underkrifter, nemlig 66 foruden de her anførte, saaledes at der kun mangler 60 Underkrifter i at være ligesaa mange, som der i Fjor blev indsamlet fra Kjøbenhavn. Der er vist ingen Tvivl om, at hvis denne Adressbevegelse bliver fortsat, hvad der utvivlsomt vil ske, — det er mig bekendt, at det vil ske — vil der komme en saa overordenlig stor Mængde Underkrifter paa navnlig den Adresse, som dauff Kvindesamfund har sat i Gang, at man ikke vil kunne negte, at der hos Kvinderne her i Danmark er et stærkt Ønske om at blive delagtiggjorte med Manden under samme

Betingelser i den kommunale Valgret og vistnok ogsaa Valgbarheden. Det vil ses af Betænkningen, at Udvalgets Flertal paa Grund af Omstændighederne finder det betimeligt at indskrænke Lovforslaget til Valgretten alene. Naar jeg taler her som Ordfører, maa jeg jo tale paa dette Flertals Vegne, hvilket Flertal bestaar af 9 af Udvalgets 11 Medlemmer. Jeg bør derfor ikke skjule, at der naturligvis findes forskellige Retninger, Noget, som ville gaa videre og Andre, som ville gaa mindre vidt. Jeg for mit Vedkommende har tilkjendegivet min personlige Mening i et Forslag, jeg stillede i Fjor ved en anden Leilighed. Jeg vil endogsaa for mit personlige Vedkommende udtale, at jeg sætter mere Pris paa Valgbarheden end paa Valgretten. Jeg tror ikke, at Manden i Vængden, kan jeg gjerne sige, kan undvære at have Kvinden til Raadgiver umiddelbart, hvor der handles om en Mængde kommunale Sager, i Særdeleshed hvad der angaar Skolevæsenet, Fattigvæsenet, som ogsaa Menlighed og Forskjønnelse o. s. v. Endvidere vil jeg ogsaa sige for mit personlige Vedkommende, at den gifte Kvinde kan give fuldt saa gode og tidt bedre og mere erfarne Raad end den ugifte. Jeg har ogsaa fundet det forunderligt, at man vil holde saa stærkt paa Censur, men det er Utsammen Spørgsmaal, som ligge videre ud i Fremtiden, og som jeg derfor ikke skal komme ind paa. Nu veed jeg, at der er en Uengstelse hos adskillige af mine Medforslagsstillere i Flertallet for at gaa ind paa Noget, der kan føre til Mere, at Valgretten maaske kunde føre til Valgbarhed, som Enkelte af dem vare imod. I den Henseende vil jeg berolige dem med en Autoritet, kan jeg gjerne sige, som mener, at der ikke er nogen som helst Fare i den Henseende. Jeg skal ikke nævne Vedkommende, det er for Resten en kongevalgt Landsthingsmand, som en Gang har sagt noget Saadant. Jeg for mit Vedkommende deler ikke den Betragtning, men Enhver stemmer jo paa sine egne Motiver. Jeg tror, det vil indrømmes, at ved at indtage det meget bestedne Standpunkt, som Flertallet har indtaget i denne Sag, har man ikke foretaget Andet end, hvad der maa anses for at være betimeligt. Vi stille os derved paa det saakaldte islandske Standpunkt, det, som den ærebe Minister har sagt, at han ikke har Noget imod, om han end tilføiede, at han ikke vilde knytte sig til denne Sag med noget Ansvar. Hvorledes det nærmest skal fortolkes, skal jeg ikke gaa ind paa, Jeg tror ikke, der sigtes til noget Kabinetsspørgsmaal, hvorvidt den ærebe Minister vil gaa af paa det, det er naturligvis ikke

Meningen. Jeg forstaar det saaledes, at den ærede Minister ikke vil have Noget imod, at Lovforslaget bliver fremmet, naar det bliver indskrænket saaledes, som Flertallet har foreslaaet, og det skulde glæde mig, om det andet Thing, som jeg haaber, denne Sag snart vil komme til, ogsaa vil undertaste dette Spørgsmaal en saa grundig Prøvelse, som jeg tror, det fortjener, og der fremkom i Fjor ved en anden Leilighed Ytringer om, at det vilde ske. Desværre kunde man muligvis slutte Noget af Et og Andet, der er foregaaet i den senere Tid i det andet Thing i modsat Retning. Men jeg haaber dog, at man ikke vil fortsætte for meget paa den Vej. Det Samme, som her altsaa foreslaas, er i Grunden afstemt ved anden Leilighed i Fjor her i Thinget og blev vedtaget med stort Flertal; jeg haaber, det Samme skal blive Tilfældet nu. Det er dog ikke ganske det samme Udtryk, som blev brugt den Gang, det bor jeg ikke lægge Skjul paa. Thi sidste Gang havde man taget usiagtig det islandiske Udtryk; men ved Samraad med den høitærede Justitsminister erfarede jeg, at det slet ikke var et Udtryk, som Justitsministeren havde sat ind, men det stammede fra Althinget. Man fandt det selv uheldigt, og jeg tror, at saaledes, som det nu er udtrykt, er det heldigere, end hvad der staar i den islandiske Lov. Det skulde glæde mig, om det ærede Medlem for Kjøbenhavns 1ste Valgkreds (E. F. Larsen), som i Fjor stillede sig ret velvillig til Sagen, men dog havde nogen Betænkelighed paa Grund af Udtrykkene i den islandiske Lov, nu vilde stille sig velvillig i denne Anledning. Jeg ser, at der af det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgkreds (Holstein-Holsteinborg) er stillet 3 Endringsforslag til dette Lovforslag. Hvor fristende det end kunde være allerede nu foreløbig at udtale mig derom, skal jeg dog efter Skik og Brug modstaa denne Fristelse og afvente, hvorledes det ærede Medlem nærmere vil begrunde sine Endringsforslag.

Scheel: Som det høie Thing vil kunne se af Betænkningen, have to af Udvalgets Medlemmer ikke kunnet slutte sig til dette Lovforslag og anbefale dets Vedtagelse, og jeg skal nu tillade mig ganske kortelig at motivere, hvorfor de to Medlemmer, nemlig det ærede Medlem for Kjøbenhavns 7de Valg-

kreds (Halkier) og jeg, ikke have kunnet slutte sig dertil. Kvindelagen er en Bevægelse, som er meget oppe for Tiden, og som ganske vist bestjæftiger en Del, baade Mænd og Kvinder. Jeg vil nu ærlig tilstaa, at jeg ikke er nogen varm Tilhænger af denne Bevægelse, og det er, fordi jeg tror, at den gaar for vidt, at den vil føre Kvinden ind paa Omraader, hvor hun ikke hører til, og hvor der vil blive stillet hende Opgaver, som hun ikke vilde kunne magte, fordi de enten ligge over eller under hendes Horisont. Dermed vil jeg nu ikke sige, at jeg ikke vil, at Kvindens udmærket gode Evner og Kræfter skulle anvendes i hendes egen og i Samfundets Tjeneste, men jeg tror, at man skal lade disse Evner blive anvendte paa de Omraader, hvor de en Gang af Naturen ere henviste til at virke, nemlig i Familien, i Stolen og andre Steder. Det Lovforslag, som foreligger her, er et Udslag af denne Bevægelse og fører Kvinden ind paa et Omraade, hvor hun efter min Formening ikke hører hjemme, nemlig paa det kommunale, idet det vil give hende Valgret og gjøre hende valgbar til Kommunalraadene. Jeg tror ikke, det vil være rigtigt, at Kvinden giver sig af med de kommunale Sager, da det efter min Formening ikke ligger for hende at bestjæftige sig med den Slags Ting. Man kunde maasse sige, at naar der er en Kvinde, som staar i Spidsen for en eller anden stor Bedrift, enten en Landbedrift eller en Bedrift i en By, og som saadan maa yde et stort Bidrag til Kommunens Husholdning, saa maa hun ogsaa være berettiget til at sige et Ord om, hvorledes denne Husholdning skal styres, og paa den Maade være berettiget til at være valgbar og have Valgret. Lovforslaget indskrænker sig imidlertid ikke alene til saadanne større kvindelige Stattehdere, men det tager alle mulige Stattehdere med, og jeg kan heller ikke se Andet, end at, vil man give Kvinden Valgret og gjøre hende valgbar, maa man følge den samme Regel som ved Mændene, altsaa gjøre det til en meget uvidet Valgret. Jeg mener nu, som sagt, det er ikke heldigt at føre Kvinden ind paa dette her; det at give Kvinden kommunal Valgret, vil kun være det første Skridt til at føre hende ind paa en Glidbane, vil jeg gjerne kalde det; det vil ende med, at hun kommer ind i den politiske Valgkamp, at hun

faar politisk Valgret og bliver politisk valgbar, og det tror jeg dog ikke, at Nogen af os Mænd, som har virkelig Respekt for Kvinden, kunde ønske, at hun kommer med til. (Berg: Jo, netop!) Jeg tror, at vi, som virkelig nære Respekt for Kvinden, vi, som virkelig se, hvad der bor i Kvinden, og hvad Kvindens Bestemmelse er, vi kunne ikke ønske hende draget ind i den politiske Kamp, som vi have havt den Fornøielse at være i allerede i længere Tid. Jeg tror ikke, vi kunne ønske, at vore Søstre og Døtre skulle komme ind i en saadan Strid som den, vi nu have kjendt saa godt paa saa nært Hold. (A. Sørensen: Kanonerne!) Det er jo en anden Ting, det er ikke nogen politisk Kamp. (Afbrydelse). Nei, mine Herrer, det forsiktrer jeg dem om, at det ikke er. Den Virksomhed kan jeg forstaa, at Kvinder kunne være med til at udøve; thi det er jo ikke Strid mellem Partier, men hun virker for en Sag, som hun og vi Allesammen anser for at være den første og helligste for os Alle. Naar der nu virkelig var den store Trang hos Kvinden til at komme med paa dette Omraade, som den ærede Forslagsstiller har ment, ja, saa kunde man maaske bedre forstaa, at man vil hjælpe hende derind, men min Erfaring gaar ikke ud paa, at der er en saadan Trang hos Kvinden til at komme med i det kommunale Liv. Jeg tror, at de allerfleste Kvinder ville holde sig til det, som de nu en Gang af Naturen ere bestemte til, nemlig at være en Støtte for os Mænd paa mange forskjellige Omraader, en Støtte for deres Hjem og til Gavn i Stolen. Jeg og min Meningsfælle, det ærede Medlem for Kjøbenhavns 7de Valgkreds (Haltier) kunne altsaa ikke slutte os til dette Lovforslag eller anbefale dets videre Fremme. Der er jo stillet et Ændringsforslag, der gaar ud paa, at det kun er Valgret, Kvinderne skulle have; men at de altsaa ikke blive valgbar. Det har efter min Meningsfælles og min Mening ikke forbedret Lovforslaget saa meget, at vi kunne slutte os dertil. Det ærede Medlem fra Stjælløv (Holstein-Holsteinborg) har stillet et Par smaa Ændringsforslag, der indskrænke Valgretten til kun at gjælde paa Landet, eventuelt ogsaa i Kjøbstæderne. Heller ikke disse Ændringsforslag kunne vi slutte os til. Skulle Kvinderne have Valgret det ene Sted, saa forekommer det mig, at de ogsaa skulle have det paa det andet Sted. Det er altsaa efter vor Formening ikke nogen Forbedring af Lovforslaget, og vi have derfor ikke kunnet slutte os til det. Jeg har ikke kunnet anbefale Lovforslaget til videre Fremme, og jeg vil nu efter disse ganske korte Be-

mærkninger tillade mig at opfordre det høie Thing til at stemme mod Lovforslagets Overgang til 3die Behandling.

Holstein-Holsteinborg: Det er vist ingen Fornøielse hverken imod den ærede Forslagsstiller eller imod Forslaget selv, naar jeg betegner det som et Gjengangerforslag. Det er en gammel Bekjendt, der er kommet til os i samme Stikfælde og ganske i samme Klæder som i Fjor, hvor det endte med ikke at naae noget Resultat. At holde nogen videre Nekrolog over den Udsøde behøves vist ikke. Det er imidlertid min Overbeviisning, at det ikke vil gaa dette Forslag bedre end dets Forgænger, i alt Fald ikke, naar det bliver i den første oprindelige Stikfælde, men det har jo efter Forhandlingerne i Udvalget undergaaet en meget betydelig Reform, idet man har ladet Valgbarhedsforslaget gaa ud og begrændset hele Lovforslaget til Valgret. Derved har det for mig undergaaet en stor Forandring, og jeg kan være med til at gaa nærmere ind paa Sagen. Det har altid staaet for mig som en stor Uret i de Forhold, der ligge En saa nær ifølge den daglige Erfaring, at mange af dem, der bidrage med meget store Ydelser til Kommunen, dens Liv og hele Velvære, ere udelukkede fra enhverformelst Ret til at gjøre deres Stemme gjældende, naar det kommer an paa at vælge Personer, der ere stikfælde til at styre Kommunens Anliggender, og derfor har det været mig om at gjøre at søge at faae denne Mangel afhjulpen. Den samme Tankegang er gjort gjældende i det Andragende, der er kommet til Thinget fra Jylland; det er sagt der meget tydeligt. Jeg stal med den høitærede Formands Tilfælde oplæse nogle Ord deraf: „Paa Landet sidder mangan Gaardmands Enke med sine Eiendomme og mener, at, naar hun betaler sin Skat, maa hun ogsaa have Lov til at raade med for dens Anvendelse“. Der ligger en stor Sandhed i dette, og jeg har mange, mange Gange havt Leilighed til at erfare, hvilken Betydning denne Udtalelse har. Der er virkelig mange Tilfælde paa Landet, hvor Enker sidde med store Eiendomme, der have overordentlig stor Betydning paa hele Kommunalbestyrelsens Omraade og yde overordentlig store Bidrag til Kommunens finansielle Velvære. Det er en Urimelighed, en Uting, at Folk, der sidde under saadanne Forhold og have langt mere Interesse i Styrelsen af Kommunens Anliggender end mangan En, der har Valgret og maaske isøvrigt er rent uden Interesse for alle Kommunens Anliggender, naar man undtager den mulige Udsigt til en Gang at

komme paa Fattigvæsenet — det er en Uting, at saadanne ikke have Haand i Hanke med, hvorledes Valget bliver af de Mænd, der skulle styre Kommunens eller Sognets Anliggender. Mit Endringsforslag gaar derfor ud paa at føre Lovforslaget tilbage til dette Omraade. Jeg anser det for givet, at, dersom man gaar videre, har Loven ingen Chance for at blive ført igennem. Jeg tror ikke, at man saaledes uden videre og uden nærmere Forhandling med Kjøbenhavns kommunale Bestyrelse kan føre den kvindelige Valgret ind i Kjøbenhavn. Og der vil vistnok ogsaa stille sig adskillige Vanskeligheder i Veien for det samme Spørgsmaal i Kjøbstæderne. I alt Fald maa der en nærmere Forhandling til, man kan ikke uden videre gjøre den Slags Forandringer. Hvad endelig det meget omtalte Kvinde-spørgsmaal angaar, saa har min kjære Kollega fra Roskilde (Scheel) udtalt sig derom. Jeg maa tilstaa, at jeg ser noget anderledes, end han gjør, paa den Sag. Den har for mig megen Interesse og skjøndt jeg anser mange af de Udslag, denne Bevægelse har ført til, for Udskielser og sygelige Udværter, er der dog noget vist Berettiget i Sagen. Smidlertid har det været mig klart, at skal der være Udsigt til at føre Noget igennem, maa der ikke fordras for Meget, og jeg har derfor tilladt mig at søge at begrænse det saaledes, at der muligvis kunde være Udsigt til at faae Folt til at stemme derfor. Jeg skal med Hensyn til de fremsatte Endringsforslag bemærke, at det er en Selvfølge, at det tredie af mig stillede Forslag bortfalder, naar det principale Forslag under Nr. 1 er forkastet; ja kan der kun blive Tale om mit subsidiaire Forslag under Nr. 2, der i mine Tanker ikke har Stort at betyde, men det er kun i Konsekvens med det første Forslag, at det er stillet. Jeg skal med denne Udtalelse henstille til det høie Thing, hvorvidt det finder Anledning til at begrænse Lovforslaget, saaledes som jeg har foreslaaet. Vi faae om et Dieblit et lignende Forslag til Behandling, som gaar meget, meget videre end dette, og det ligger for mig ja meget mere nær at søge at begrænse det foreliggende Forslag til det, som jeg anser for nyttigt, gennemførligt og ønskeligt. Jeg skal med Hensyn til det af mine Forslag, hvis Slutning lyder: „og hvis kommunale Stattebeløb i det foregaaende Aar har udgjort det en Tønde Hartkorn paalignede Beløb ganget med 5“ bemærke, at det vil svare til den Afgift, der udredes af 5 Tdr. Hartkorn. Min Tanke dermed har været, at man skulde sætte en saadan Grændse eller ogsaa Hartkornstatteholdse

som Betingelse for Valgretten, men det staar for mig som temmelig ligegyldigt, hvilken af de to Ting der bliver taget. Jeg har stillet det i den Tanke, at hvis der fremkom Udtalelser, der pegede i den Retning, at Forslaget skulde omformes, vilde jeg være villig til 3die Behandling at fremsætte et Forslag, som gaar ud paa, at Valgretten kun skulde knytte sig til, at de Paagjældende skulde være bosiddende i Kommunen, og være Brugere af Hartkorn. Den Indskrænkning er klar og tydelig, og maaste at foretrække for det, jeg har opstillet, men hvad der har været mig om at gjøre, er blot, at vi ikke, naar vi skulle udvide Valgretten til Kommunerne, skulde faae Vælgerne forøgede i en overordentlig Grad med en Mængde, om jeg tør bruge det Udtryk, løse Kvinder, som egentlig ikke har nogen væsentlig Interesse af de kommunale Anliggenders Styrelse; jeg har villet begrænse det til dem, der som fast bosiddende i Kommunen absolut maa være interesserede i at faae dygtige Mænd til at styre dens Anliggender. Jeg skal altsaa være fuldkommen villig til at omforme dette Forslag, hvis der kommer Udtalelser, som vise, at man ønsker det omgjort til 3die Behandling.

Nær: Det, jeg har at sige, indskrænker sig til meget lidt. Jeg tog nærmest Ordet for at imødegaa Indholdet af det Endringsforslag, det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgtreds (Holstein-Holsteinborg) nys omtalte, jeg havde ondt ved at forstaa dette Udtryk, „det paalignede Beløb ganget med 5“, men nu har jeg jo faaet forklaret, at det skal betyde, at naar man if. Ex. svarer 3 Kr. i Kommunekat af 1 Tønde Hartkorn, skal det multipliceres med 5, saaledes at vedkommende Kvinde ikke faar Valgret, naar hun ikke svarer 15 Kr. Efter at jeg inibler-tid har hørt, at det ærede Medlem er villig til ved 3die Behandling at stille Forslag om, at det skal være nok, naar hun kun er bosat i Kommunen og eier Hartkorn, har jeg ikke det Mindste derimod, jeg skal støtte et saadant Forslag, idet jeg finder det fuldstændig rigtigt, og det ærede Medlem maa da enten tage sit Forslag tilbage eller vi maa stemme imod det. Jeg har en Bemærkning at gjøre til det ærede Medlem fra Roskilde (Scheel). Han havde den Omjorg for Kvinderne, at de skulle blive paa de Omraader, som de ere bestemte til. Jeg veed nu ikke, om Kvinderne ikke ere bestemte til de fleste Livsgjerninger ligesaa godt som Mændene, men der er en Ting, som jeg ikke vil holde tilbage. Det kan jo være, at jeg tager feil, men jeg veed ikke, om det ærede Medlem ikke er enig med

de Mænge, der f. Ex. finder, at Kvinderne ere udmærket skikede til at gaa omkring og foretage frivillige Indsamlinger til Krigsvæsenet. Jeg veed nu ikke, om det ærede Medlem er med hertil, men jeg antager, at han er det, det er imidlertid den Slags Kvindegjerning, som jeg allermindest vilde have, skulde indføres ved Lov. Naar man overhovedet gaar ind paa det ærede Medlems Tankegang, begriber jeg ikke, at man ønsker Kvinder til at agere krigslystne. Vi har i de senere Aar til stor Forundring set, at mange Kvinder, vistnok de fornemste, vi har i Landet, i Særdeleshed har udmærket sig ved at støve omkring fra Dør til Dør, og saa at sige presse Folk ved al Slags Overtalelse til at give frivillige Bidrag til Militærvæsenet, men nu kan det ærede Medlem ikke unde dem, at en Enke skal have Lov til at deltage i Valget af de Mænd, der skal styre Kommunens Anliggender, de to Ting kan jeg ikke rime sammen. Hvis nu min Opfattelse er rigtig — jeg vil dog forvare mig, det ærede Medlem kunde jo have samme Opfattelse som jeg, men jeg har det saaledes paa Følelsen, at han nok er med paa det Omraade, jeg omtalte — da kunde jeg nok have lyst til at høre hans Forklaring deraf. Forøvrigt vil jeg anbefale Forslaget til Bedtagelse, og naar det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgkreds vil tage det Forslag, jeg før omtalte, tilbage, har jeg Intet imod at gaa ind paa hans Tanker.

Müller: Naar jeg har sluttet mig til Udvalgets Flertal, er det, fordi jeg mener, at Kvinders Stilling er saaledes, at Enker og andre ugifte Kvinder bør have Indflydelse paa Valget af de Mænd, der skal styre Kommunens Anliggender. Saa vidt har jeg troet at burde gaa, men heller ikke videre, og jeg frygter ikke for, at, hvis dette skete, det da skulde have den Virkning, som Andre have ment, det skulde have, at det skulde give Anledning til, at man yderligere maatte indføre Valgbarhed for Kvinderne. Jeg tror, at man i en længere Fremtid i hvert Tilfælde vil kunne blive staaende ved dette.

Rosen: I det jeg i Almindelighed kan slutte mig til min ærede Sidemand's (Scheel) første Udtalelser angaaende Kvinders Forhold til de forskjellige Slags Valgret og Valgbarhed, vil jeg endnu blot gjøre en lille Bemærkning til det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgkreds (Holstein-Holsteinborg) i Anledning af hans Vædringsforslag, hvorefter kun de Kvinder skulle have kommunal Valgret, som svare Stat af 1 Tønde Hart-

korn, multipliceret med 5. Det er nu for det Første en besynderlig Maade at bestemme Valgretten paa: at sætte en saadan Talgrændse; thi det er jo klart, at ved saadanne Talgrændser kommer man til Uretfærdigheder nedad, idet man udelukker Damer, Kvinder, hvis Valgberettigelse kan være lige saa begrundet som de Kvinders, der tilfølgende have over 5 Tdr. Hartkorn. Det Raisonnement, som har ledet den ærede Forslagsstiller af dette Forslag til at stille det, er jo i sin Almindelighed fuldstændig berettiget. Han siger, at det er rimeligt, at en Kvinde, som statter saa betydeligt til Kommunen, ogsaa har Indflydelse paa de Udgifter, som Væsthyrelsen af de kommunale Rasker bestemmer, og derfor maa hun have Valgret. Jeg tror dog, at denne Følgeslutning ikke er ganske rigtig; thi en Kvinde, som er Gaardeierke eller paa anden Maade stor Skatteyderke i et Sogn, vil kunne udøve en overordentlig stor Indflydelse ogsaa udenat have Valgret. Hun har ogsaa saa mange Midler til at gjøre sine Ansønelser gjældende indirekte, at man derfor ikke behøver at give hende denne lille Ret. Selv om det ærede Medlems Forslag gik igjennem, saa vilde hun jo derved kun komme til at udgjøre en meget lille Brøddel af det hele Vælgerantal, og jeg tror derfor ikke, at det er nødvendigt at give hende Valgret, for at hun kan faa den billige Indflydelse paa Kommunens Væsthyrelse. Jeg finder det for mit Vedkommende høist uheldigt, at man begynder paa et saadant Punkt, og jeg vil derfor anbefale at forkaste dette Vædringsforslag og hele Loven.

Indenrigsministeren (Zugerslev): Jeg kan fatte mig i al Northed overfor det foreliggende Lovforslag, saaledes som dette vil komme til at lyde efter Udvalgsflertallets Indstilling, da, som den ærede Ordfører for Udvalget mindebe om, min Stilling til det er vel bekjendt. Forslaget blev i Fjor ganske naturligt ført frem ud fra det islandste Standpunkt, fordi allerede i 1882 den nuværende Regjering har givet — det er altsaa vedtaget i det kongelige Geheimstatsraad — en Lov for Island af ganske lignende Indhold som den her foreliggende. Affattelsen er nu noget anderledes; men det lægger jeg ikke Vægt paa, jeg kan meget godt gaa ind paa den nuværende Affattelse. Jeg udtalte den Gang, at jeg ikke modsatte mig, at man gik til noget Saadant, naar man begrænsede sig hertil, og det følger da af sig selv, at dette vedblivende er mit Standpunkt. Den ærede Ordfører mindebe om, at jeg da ogsaa skulde have sagt, at jeg ikke vilde binde mig

til dette Forslag, eller at jeg ikke sølte mig stærkt knyttet til det. Det er naturligvis saaledes at forstaa — jeg gjentager det — at jeg ikke modsætter mig Forslaget; men det maa iøvrigt være de Herrer's egen Sag, om de kunne faae Forslaget fort igjennem overfor den Modstand, det maaste vil træffe paa andre Punkter i Rigsdagen. Jeg for mit Vedkommende har ikke Noget at erindre mod Vedtagelsen af det her foreliggende Forslag i Udvalgsflertallet's Affattelse, og jeg kan heller ikke se, at det kan indeholde farlige Præcedenter. — Hvad de af et enkelt æret Medlem stillede Endringsforslag angaar, maa jeg tilstaa, at dem sætter jeg ingen Pris paa. Jeg forstaaer ikke ret, at her kan være Tale om Andet end principielt at gaa til en Ting eller at lade være at gaa til den; jeg kan ikke forstaa, at der kan være Tale om at gjøre Forskjel paa Kjøbenhavn, Bjerne og Landet. Hvis man vil vedtage Noget, saa mener jeg, at man ikke skal vedtage Forslaget med de af det ærede Medlem stillede Endringsforslag, men at man skal vedtage det saaledes, at det bliver en principiel Afgjørelse af Spørgsmaalet.

Bajer: Jeg takker den høitærede Minister, fordi han fastholder sit tidligere Standpunkt, som jo er Thinget velbekjendt. Jeg skal nu sige et Par Ord om de Endringsforslag, der ere stillede af det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgkreds (Holstein-Holsteinborg). Jeg maa ogsaa tilraade det høie Thing ikke at vedtage noget af disse Endringsforslag, men iøvrigt paastjønner jeg, at det ærede Medlem dog viser nogen Imødekommethed og ikke stiller sig saa afgjort mod Sagen som to andre Medlemmer her i Salen, der ogsaa have havt Ordet, og som jeg strax skal komme tilbage til. Det Standpunkt, som det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgkreds har stillet sig paa, er, hvad jeg vil kalde Hartkornstandpunktet. Han vil, at det skal være faste Kvinder — jeg vil ikke stille det i Modsætning til løse Kvinder — men Kvinder, som have faste Eiendomme, der udelukkende skulle have denne Valgret. Jeg kan ikke indse, at Interessen for de kommunale Anliggender særlig skal afhænge af en saadan Hartkornbesiddelse; det maa i alt Fald de forstaa. Det er i Grunden det østerrigste Standpunkt, som det ærede Medlem har foreslaaet. Jeg skal i den Henseende henvise til den Fremstilling, der ledsager Betænkningen. Det er ogsaa der kun høistbestattede Kvinder, der have Valgret. Dog glæder det mig, at den ærede Forslagsstiller ikke er gaaet til at tage det bøymiste Standpunkt med, hvor den saa-

ledes valgberettigede Kvinde ikke en Gang selv kan udøve sin Valgret, men skal gjøre det gennem Fuldmægtig. Der er kun en eneste Ting i den ærede Forslagsstillers Forslag, som jeg er taknemlig for, og det er Ordet „gaget“ i Stedet for „multipliceret“. Det er det Æneste, som jeg tager til Indtægt, og som jeg haaber at skulle anvende ved passende Leilighed.

Det var det ærede Medlem for Kjøbenhavns Amts 2den Valgkreds (Scheel), der førte Ordet paa Udvalgets Mindretals Vegne, og han paastod da, at man ved at give Kvinderne kommunal Valgret vilde give dem Opgaver, som de ikke kunde magte. Jeg skal indrømme, at der naturligvis er Kvinder, som ikke kunne magte visse kommunale Opgaver. Men der er fuldt saa mange Mænd, der heller ikke kunne magte dem, og skulde det altsaa være en Grund, at der er Enkelte, der ikke kunne magte dem. Skulde ogsaa Mændene udelukkes derfra, saa den Grund tror jeg ikke kan gjælde. Der blev sagt, at det var Opgaver, der ikke laa for Kvinder. Jeg tror, at der er mange af de Opgaver, der her er Tale om, som ligge meget bedre for Kvinder end for Mænd, og man har ogsaa Erfaring andet Steds fra, at netop Kvindernes Medvirning har fremmet Sagerne og forbedret Forholdene i høi Grad. Det ærede Medlem er bange for, at Kvinderne derved komme ind paa en Glibebane, at dette skal føre til politisk Valgret. Men det er jo et Spørgsmaal, der slet ikke ligger for, og selv om saa var, føler jeg mig overbevist om, at den politiske Strid aldrig vil blive saa bitter, naar Kvinderne ere med. Jeg tror, at det vil medføre, at Striden vil føres under mere urbane Former — om jeg maa bruge et fremmed Udtryk, da jeg ikke strax kan finde et dansk Ord. Det viser sig ogsaa ved andre Leiligheder; jeg skal nævne et Spørgsmaal, der maaste kan tjene til Oplysning. Det er bekjendt, at der i Skoleverdenen er et Spørgsmaal oppe, der kaldes Fællesundervisning eller „Samstolevæsen“, saaledes som det kaldes i Sverig og Finland. Det viser sig, at, hvor det gjælder noget Alvorligt, er det indbyrdes moraliserende, naar de to Kjøn virke i Forening, og jeg tror, det Samme vil vise sig med Hensyn til de offentlige Anliggender, og at Kvinderne have Hjerte og Sands for de offentlige Anliggender, det er vist Noget, som Ingen vil bestride. Jeg vil i den Anledning lige overfor ærede Modstandere, som jeg taler imod i dette Dieblit, henvise til den Sag, som kaldes for Danmarks Livsag, og til hvad Kvinder i denne Henseende have gjort; saa ville de vistnok

indrømme, at det er fuldt saa berettiget, at Kvinder ikke alene føle for saadanne Sager, men ogsaa have Leilighed til at give deres Følelser Udtryk i Handling. Og det er da ikke nok at sige, som det ærede Medlem for Kjøbenhavns Amts 2den Valgkreds, at Kvinden jo har en saa stor indirekte Indflydelse, at hun ikke behøver ligefrem at have Retten efter Loven. Den Indvending kjender jeg saa overordentlig godt; den udtrykkes undertiden paa en mere elegant Maade, idet man sammenligner Kvinden med Halsen og Manden med Hovedet, og det er Kvinden, der dreier Manden, ligesom det er Halsen, der dreier Hovedet. Det tager sig meget godt ud og har noget Bestikkende ved sig. Men det er efter min Mening en stor Feiltagelse, at man vil bruge saadanne Grunde til at negte Kvindens direkte Indflydelse, men vil have, at hun skal nøies med indirekte Indflydelse. Hvis man fører det igjennem paa andre Omraader, skal De se, hvilke Følgeslutninger der komme ud deraf. Saa kan man jo ligeledes sige om det store Hartkorn, de mange Penge og de store Kundstaber, at det ogsaa er Magter, der have stor Indflydelse, og at den, der er i Besiddelse af slige Livets Goder, derved har en stor Magt over dem, der staa i hans Brød eller komme i Berøring med ham. Saa skulde man altsaa sige: Lad os tage Valgretten fra alle de Høistbesatte, fra de meget Lærde og Kundstabsrige og dem, der have de store Talegaver, thi de have allerede derved en stor indirekte Indflydelse. Jeg er overbevist om, at der vilde komme den stærkeste Indsigelse fra dem, og aldeles det Samme er Tilfældet med Kvinderne. Det glæder mig, at det ærede Medlem fra Færøerne har udtalt sig om denne Sag. Han er jo ogsaa gaaet med Udvalgets Flertal med Hensyn til den Stilling, dette indtager, og jeg ser deri tillige noget Symbolisk, idet Kvindernes Valgret begynder paa Island, vinder Tilslutning paa Færøerne og nu nærmer sig her til Kjøbenhavn og det øvrige Danmark. Det er kun det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgkreds, som ikke vil give de kjøbenhavnske Kvinder den; han vil nok unde andre Kvinder den, tilnød ogsaa Kvinder i Kjøbstæderne, men ikke de kjøbenhavnske. Det gjør mig ondt, om det ærede Medlem har gjort saa sørgelige Erfaringer, at Kvinderne her i Kjøbenhavn skulde være saa langt tilbage for Kvinderne i det øvrige Land, at de ikke skulde være værdige til den Valgret, som han dog vil unde adskillige Kvinder paa Landet. Med disse Bemærkninger skal jeg anbefale at stemme imod den ærede For-

slagsstillers Endringsforslag, men at stemme for Lovforslagets videre Fremme.

Solstein-Solsteinborg: Mine Endringsforslag ere virkelig ikke fremkomne, fordi jeg ikke under Kvinderne i Kjøbenhavn og Kjøbstæderne den samme Valgret, som jeg gjerne vilde have tilveiebragt i Landkommunerne. Min Betragtning har imidlertid været den, som den altid er overfor slige Forslag, at man bør tage Sagen saaledes, at den bliver praktisk og gennemførlig, medens jeg ikke vil fremme og støtte Noget, om hvilket jeg forud maa antage, at det ikke kan føres igjennem. Jeg anser det at faae Valgret tilveiebragt for bosiddende Kvinder i Landkommunerne, som have Hartkorn, for at have saamegen Værdi, at, naar jeg kan opnaa det, saa vil jeg nøies dermed uden at bringe det i Fare eller opgive det, for at faae Noget, som jeg vilde kalde et Demonstrationsforslag, over i det andet Thing, hvor vi vide, at det ikke vil blive fremmet. Jeg skal i Haab om, at der vil findes 14 Medlemmer foruden mig, som ere villige til at støtte den Tanke, som er udtalt her, saaledes at der i Stedet for det Foreliggende: et Skattebeløb af 1 Td. Hartkorn ganget med 5, ganske simpelt sættes: „alle de Kvinder, som ere bosiddende i Landkommuner og hde Hartkornsbidrag til Kommunen.“ I Haab om, at jeg kan faae 14 Andre til med mig at stille et saadant Forslag — der er Flere, der have udtalt sig villige dertil — skal jeg nu tage de af mig til 2den Behandling stillede Forslag tilbage og saa til 3die Behandling søge at stille Forslag, der gaa i den af mig antydede Retning.

Formanden (Høgskbro): De af det ærede Medlem stillede Endringsforslag ere tagne tilbage. Maa jeg spørge, om Noget optager dem? (Ophold). Da dette ikke er Tilfældet, ere de bortfaldne.

Bajer: Jeg ønsker kun at spørge den ærede Forslagsstiller, der sidst havde Ordet, hvoraf han veed, at dette Forslag — saavidt jeg hørte det, sagde han saaledes — ikke vil blive vedtaget i det andet Thing, men at derimod det, som den ærede Forslagsstiller har antydet, vil kunne gaa igjennem der.

Solstein-Solsteinborg: Jeg skal tillade mig at svare, som Næven svarede, da han blev opfordret til at gaa ind i Lovens Sule: *vostigia torrent.*

N. Andersen (Odense Amts 2den Valgkreds): Det, som man kalder Kommuner, bestaar jo af en Samling Eiendomme, som udgjøre visse Kredse, og som saaledes ere slaede sammen til det, man kalder Kommuner. Det er Eiendommens Eier eller Besidder eller de, der paa nogen Maade ere knyttede til en saadan, som have at bære Kommunens Byrder, ligesom de ogsaa nyde de Fordele, Kommunerne kunne bringe. Jeg kan meget godt forstaa den Tanke, som jeg tror, har været ledende for det ærede Medlem for Sorø Amts 4de Valgkreds (Holstein-Holsteinborg), at samtlige Eiendomme i Kommunerne af nogen Betydning skulde have Ret til at kunne udøve Indflydelse paa Valgene af Kommunernes Bestyrelse; men jeg tror, at naar det ærede Medlem har tænkt sig dette paa den Maade, at denne Ret skulde udøves af Kvinder, hvor det var Kvinder, der sad med Eiendomme, vil han ikke i alle Tilfælde være i Stand til at faae enhver Eiendom repræsenteret og tildelt den Valgret, der efter hans Mening maatte tilkomme den. Thi jeg tror ikke, jeg tager feil, naar jeg antager, at der er Eiendomme, som ere i Sameie, at der er flere, f. Ex. Born, kunne sidde med en Eiendom i Sameie i flere Aar, uden at det er afgjort, hvilken af Sødstendene, der endelig skal have den, og saadanne Eiendomme maa da ogsaa være berettigede til at have Indflydelse paa de kommunale Valg. Jeg skal derfor henstille til det ærede Medlem, hvis han vil prøve at føre sin Tanke videre ved 3die Behandling, som han jo har bebudet, om det da ikke vilde være rettest at foreslaa, at saadanne Eiendomme kunne møde ved en Fuldmægtig, en Mand, der havde Fuldmagt for disse Besiddere af Eiendommene i Stedet for at det ærede Medlem nu vil foreslaa, at Kvinderne selv skulle møde og deltage i Valget. Det er naturligvis ikke udelukket, at der kan være forstandige Kvinder, at de kunne have lige saa god Forstand paa at vælge til Kommunens Bestyrelse som Mændene, ja, der kan endog være Tilfælde, hvor de kunne have meget større Forstand end mange af Mændene, der vælge; men det er ikke det, hvorom der er Spørgsmaal. Spørgsmaalet er, om vi i det Hele ved denne Foranstaltning skulde begynde at begive os ind paa denne Vej, at Kvinderne skulle drages frem til at tage Del med i alle Landets offentlige Anliggender, og det er det, jeg mener, ikke vil være heldigt for Samfundet i det Hele. Naar et Par ærede Medlemmer have fremdraget Exempler paa, hvad Kvinderne have foretaget ved Indsamling af Bidrag til Krigsvæsen, saa er det Noget som de aldeles privat have givet sig af med;

men noget helt Andet er det, naar der tales om at give dem lov hjemlet Indflydelse paa Bestyrelsen af Kommunens Anliggender. Jeg tror i det Hele ikke, det vil være til Gavn for Kommunernes Bestyrelse, at Kvinderne drages ind deri, og jeg tror heller ikke, at det vil være til Gavn for Kvinderne selv, jeg tror ikke, at de ville faae megen Fornøielse af de Rettigheder, der her tænkes paa at tildele dem. I det Hele vil jeg sige, at jeg virkelig tror, at al den Flid, som den ærede Forslagsstiller, det ærede Medlem for Standerborg Amts 1ste Valgkreds (Bajer), gjør sig for denne Sag, kunde være bedre anvendt paa anden Maade. Jeg tror, han gjorde bedre i at opgive dette Emne og anvende den Arbeidskraft og den store Flid, han unegtelig anvender paa det, paa andre mere nyttige og mere praktiske Ting.

Da ikke Flere begjærede Ordet, blev Forhandlingen sluttet.

Endringsforslag under Nr. 1 af Udvalgets Flertal (Bajer, Fogtmann, Haastrup, S. Holm, Højmark, Hørup, Müller, P. Pedersen og C. Sørensen):

Til § 1.

I 1ste Linie udgaar: „og Valgbarhed“, og i 2den—3die ændres: „de omhandlede Rettigheder“ til: „den omhandlede Rettighed“. Vedtoges uden Afstemning.

Lovforslagets § 1 med den vedtagne Endring saalydende:

Valgret til Rigets kommunale Repræsentationer tilkommer de Enker og andre ugifte Kvinder, som hidtil deres Køn alene har udelukket fra den omhandlede Rettighed, men som iøvrigt fyldestgjøre alle Lovbestemte Betingelser for Udøvelsen af samme.

Vedtoges uden Afstemning.

Formanden (Høgstrø): De af Udvalgets Flertal under Nr. 2 og Nr. 3 stillede Endringsforslag om, at §§ 2 og 3 udgaar, afgjøres saaledes, at der stemmes over selve Paragraferne.

Lovforslagets § 2 (se Tillæg A Sp. 2383—84) blev, efter at der ved den paa sædvanlig Maade foretagne Afstemning var afgivet 1 Stemme for og 45 imod samme, ved et paa Grund af det utilstrækkelige